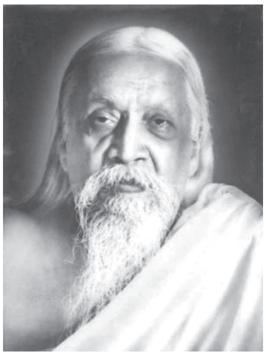

ବିପ୍ଳବୀ ଅରବିନ୍ଦରୁ ଋଷି ଅରବିନ୍ଦ

ତାପସ କୁମାର ସାହା

ଦେବଭୂମି ଭାରତବର୍ଷ । ମୁନିଋଷିମାନଙ୍କର ଭୂମି ଭାରତବର୍ଷ । ଆଧୁନିକ ମାନବ ସଭ୍ୟତାର ଉନ୍ମେଷର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଏହା ମୁନିଋଷିମାନଙ୍କର ଭୂମି ଭାବେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଆସୁଛି । ପ୍ରାଚୀନତମ ଗ୍ରନ୍ଥ ବେଦରେ ଋଷିମାନଙ୍କର କଥା ଉଲ୍ଲେଖ ରହିଛି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ମହାନ୍ ଋଷିମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରିତ ମନ୍ତ୍ର ହିଁ ବେଦ । ପୁରାଣ ଯୁଗରେ ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତରେ ଅନେକ ମୁନିଋଷିମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି । ସେମାନେ ପୃଥିବୀକୁ ଏକ ନୂତନ ଆଲୋକବର୍ତ୍ତିକା ହୋଇଆସିଛନ୍ତି । ମାନବଜାତିକୁ ଅନ୍ଧକାରରୁ ଆଲୋକକୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ନିଜେ ସଳିତା ହୋଇ ଜଳିଛନ୍ତି ।

ଋଷିମୁନିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବେଦ ସାରା ବିଶ୍ୱକୁ ଆଲୋକ ଦେଖାଇଛି । ବେଦ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନର ଭଣ୍ଡାର । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ସକଳ ଶକ୍ତିର ଆଧାର ଠିକ୍ ସେହିପରି ବେଦ ହେଉଛି ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଭଣ୍ଡାର । ଏହିଠାରୁ ହିଁ ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ଏମାନେ ସ୍ୱକୀୟ ସାଧନା ଓ ଯୋଗ ବଳରେ ଅସୀମ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ସେହି ଜ୍ଞାନାଲୋକରେ ମଣିଷକୁ ଉଦ୍‌ଭାସିତ କରି ସତ୍ୟ, ଅହିଂସା ମାର୍ଗରେ ପରିଚାଳିତ ହେବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଆସିଛନ୍ତି ।

ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠା ଅବଲୋକନ କଲେ ଗୌତମବୁଦ୍ଧ, ମହାବୀର ଜୈନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବହୁ ପରମପୁରୁଷ ଏହି ଦେବଭୂମି ଭାରତରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ମାନବ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ ଅହରହ ସାଧନ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଜନ୍ମ ରାଜପରିବାରରେ । ସେ ଥିଲେ କପିଳବସ୍ତୁର ରାଜା । ଦିନେ ନିଶାର୍ଦ୍ଧରେ ରାଜ ସିଂହାସନ, ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ସତ୍ୟର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଗୌତମ । କଠୋର ତପସ୍ୟା ବଳରେ ପାଲଟି ଗଲେ ବୁଦ୍ଧଦେବ ।

ସେହିପରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୫୯୯ରେ ଭଗବାନ ମହାବୀରଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ଆଉ ଏକ ରାଜ ପରିବାରରେ । ବୈଶାଳୀର ରାଜା ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ଓ ରାଣୀ ତ୍ରିଶାଳାଙ୍କ କୋଳମଣ୍ଡନ କରିଥିଲେ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମହାବୀର । ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ଛାଡ଼ିଲେ ସଂସାର । ଦୀର୍ଘ ବାରବର୍ଷ ଛଅମାସର କଠୋର ତପସ୍ୟା ପରେ କେବଳ ଜ୍ଞାନର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ୩୦ ବର୍ଷ ସାରା ଭାରତବର୍ଷ ଭ୍ରମଣ କରି ଜୈନଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କଲେ ।

ଇତିହାସର ପୃଷ୍ଠା ଲେଉଟାଇଲେ ଏପରି ଆହୁରି ଅନେକ ଚରିତ୍ର ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ । ଆଦିଗୁରୁ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ, ଗୁରୁନାନକ, ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ, କବୀର ଏବଂ ଆହୁରି ଅନେକ ଯେଉଁମାନେ କି କେବଳ ଭାରତବର୍ଷ ସାରା ବିଶ୍ୱର ଜନଗଣଙ୍କୁ ସତ୍ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମାର୍ଗରେ ଜୀବନ ଜିଇଁବାର କଳା ଶିଖାଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଏପରି ଏକ ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା, ଯାହାଙ୍କ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଘଟଣାବହୁଳ ଥିଲା । ସେ ଥିଲେ ପରମଯୋଗୀ ମହାନ୍ ଦାର୍ଶନିକ ଋଷି ଅରବିନ୍ଦ ।

ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ ଧାରା ଅନୁସାରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏ ଧରାପୃଷ୍ଠର ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏକକୋଷୀ ଜୀବ ଓ ତା'ପରେ ବହୁକୋଷୀ ଜୀବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ବହୁକୋଷୀ ଜୀବରୁ ପଶୁ ଓ ଗରିଲା, ବଣ ମଣିଷ, ମାଙ୍କଡ଼ ଆଦି ବିବର୍ତ୍ତନବାଦର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦେଇ ଆସି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଣିଷ ଅବସ୍ଥାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଛି ।

ମଣିଷର ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶ ହୋଇଥିବାରୁ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ ତତ୍ତ୍ୱରେ ମଣିଷ ଏ ସୃଷ୍ଟିର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ମାନବ ଜନ୍ମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନ୍ମ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁଯାୟୀ ମଣିଷ ହେଉଛି ଏହି ଜୀବଚକ୍ରର ଶେଷ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜୀବ । ଏହାପରେ ମନୁଷ୍ୟର ମନ, ପ୍ରାଣ ଓ ଶରୀରର ଆଉ ବିକାଶ ହୁଏ ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଯେ ଏକ ଅର୍ଦ୍ଧ ବିକଶିତ ଜୀବ ଏବଂ ଏହାର ମଧ୍ୟ ବିକାଶ ଅଛି ଓ ଏହାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଯେ ଆଉ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକଶିତ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି ସମ୍ଭବ ଏ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯୋଗୀପୁରୁଷ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ । ସମ୍ଭବତଃ ମାନବଜାତିକୁ ଏହି ବାର୍ତ୍ତା ଦେବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଏ ଧରାପୃଷ୍ଠରେ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା ।

ଏହି ପରମଯୋଗୀ ଯୁଗପୁରୁଷ ଏବଂ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମହାନ୍ ଦାର୍ଶନିକ ଯେ ଏକଦା ବିପ୍ଳବୀ ସଂଗ୍ରାମୀ ଥିଲେ ସେ କଥା ହୁଏତ ଅନେକଙ୍କୁ ଅଜଣା । ଭାରତକୁ ଇଂରେଜ କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯିଏ ଦିନେ ବିପ୍ଳବ ରଚିଥିଲା, ସେ ପୁଣି ପାଲଟିଛନ୍ତି ପରମଯୋଗୀ, ମହାନ୍ ଦାର୍ଶନିକ । ଏହାହିଁ ବୋଧେ ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ଏହି ମହାନ୍ ଦାର୍ଶନିକ ତାଙ୍କର ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଯେତୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଦେଇ ଗତି କରିଛନ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛାପ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅପାର ସଫଳତା ଲାଭ କରି ପୁଣି ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସବୁ ଛାଡ଼ି ଏକ ନୂତନ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଯେଉଁ ଜୀବନ ଜିଇଁଛନ୍ତି ସବୁଥିରେ ଚରମ ଉତ୍କର୍ଷତା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ।

୧୮୭୨ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ତାରିଖରେ ଶ୍ରୀରବିନ୍ଦଙ୍କ ଜନ୍ମ । ୧୯୫୦ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ୫ ତାରିଖରେ ମହାଯୋଗୀ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପଣ୍ଡିଚେରୀଠାରେ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କରିଥିଲେ । ୭୮ ବର୍ଷର ଜୀବନକାଳ ନା କେବଳ ଘଟଣା ବହୁଳ ଥିଲା, ଏହା ଭାରତର ପ୍ରଶାସନ, ରାଜନୀତି, ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଓ ଦର୍ଶନ ଜଗତକୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ।

ଏ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଉତ୍ପତ୍ତି ସଂପର୍କରେ ଯଦିଓ ଅନେକ ପ୍ରକାର ମତ ରହିଛି ଓ ଏ ଦିଗରେ ଏକ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅହରହ ଗବେଷଣା ଚଳାଇଛନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ପୃଥିବୀ ଗ୍ରହରେ ମଣିଷର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ଆବିର୍ଭାବ ସଂପର୍କରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ମତବାଦ ସାମ୍ନାକୁ ଆସିଥାଏ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚାର୍ଲସ୍ ଡାର୍‌ୱିନ୍‌ଙ୍କ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ ତତ୍ତ୍ୱ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ଓ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣୀୟ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦଶାବତାର ଅନେକାଂଶରେ ଏହି ବିବର୍ତ୍ତନବାଦକୁ ସୂଚାଇଥାଏ ।

ଜୀବନରେ ଆହୁରି ଉଚ୍ଚତମ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ । ମନ ଓ ପ୍ରାଣକୁ ବିକାଶର ପଥରେ ଆହୁରି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉନ୍ନୀତ କରାଯାଇପାରିବ । ବିବର୍ତ୍ତନବାଦ ତତ୍ତ୍ୱ ଅନୁଯାୟୀ ମାଙ୍କଡ଼ରୁ ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ଭବ, ତେବେ ମାନବରୁ ଅତିମାନବ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ । ଏହା ହିଁ ଥିଲା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦର୍ଶନ । ପ୍ରାଣକୁ ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିପାରିଲେ ଏହା ଆମକୁ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ଜିଇଁବାକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନେବ । ଆମର ସାଧାରଣ ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଜ୍ଞାନକୁ ଟେକି ଧରିବାରେ ସକ୍ଷମ ନୁହେଁ । ପ୍ରଥମେ ଆମ ମନ ମଧ୍ୟରେ ସୁପ୍ତ ଓ ଲୁକ୍କାୟିତ ଉଚ୍ଚତର ଚେତନା ଆମକୁ ଲାଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆମକୁ ପ୍ରଥମେ ସଚେତନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥିପାଇଁ ମନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ଆକାଂକ୍ଷା ଜାଗ୍ରତ ହେବା ଦରକାର ।

ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରିମଣ୍ଡଳକୁ ମହାଯୋଗୀ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ବେଦ-ଉପନିଷେଦ ଆଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଧ୍ୟୟନ ପୂର୍ବକ ସେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ସହିତ ନିଜ ଲେଖନୀ ମୁନରେ ବିଶ୍ୱସମାଜ ପାଇଁ

ଯେଉଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ଯୁଗେ ଯୁଗେ ମାନବ ସମାଜକୁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରୁଥିବ । ତାଙ୍କର ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅନେକ ଛୁଟି ଆସିଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିଚେରୀକୁ । ସେହିପରି ଦିନେ ଛୁଟି ଆସିଥିଲେ ଫରାସୀ ମହିଳା ମୀରା ଆଲ୍‌ଫାସା । ମଣିକାଞ୍ଚନର ଅପୂର୍ବ ସଂଯୋଗ ଘଟିଥିଲା । ମୀରା ଆଉ ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁ ନଥିଲେ । ୧୯୨୦ ମସିହାରୁ ସେ ଶ୍ରୀମା' ନାମରେ ପରିଚିତ ହୋଇ ପଣ୍ଡିଚେରୀ ଆଶ୍ରମରେ ରହିଯାଇଥିଲେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଶିଷ୍ୟା ହୋଇ । ତାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ଭାବରେ ଶ୍ରୀମା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଓ ବିଚାରଧାରାକୁ ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ମାନବ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଚାର ପ୍ରସାର ଦିଗରେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ନିୟୋଜିତ କରିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଅତିମାନସର ଯୋଗର କାର୍ଯ୍ୟକାରିଣୀ ଶକ୍ତି ଭାବେ ଉଭା ହୋଇଥିଲେ ଶ୍ରୀମା । ଶ୍ରୀମାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଓ ଆଦର୍ଶ ତଥା ବିଚାରଧାରାର ପ୍ରଚାର ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପାଠଚକ୍ର । ଏଥିସହିତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇଛି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର । **ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମତରେ, ଶିକ୍ଷାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ କରିବାକୁ ହେଲେ ପାଞ୍ଚଟି ଦିଗ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ସହିତ ଦେହ, ମନ, ପ୍ରାଣ, ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଓ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ଶିକ୍ଷା ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ହେବା ଉଚିତ । ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷାରେ ଆସନ ପ୍ରାଣାୟମ, ଖେଳକୁଦ ଓ କର୍ମକୁ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି । ମାନସିକ ଶିକ୍ଷାରେ ପଢ଼ିବା, ଲେଖିବା ବ୍ୟତୀତ ମନକୁ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ କରି ନିରବ ରହିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯାଇଛି ।**

ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଶିକ୍ଷାଦେବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିବା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଜନ୍ମ କୋଲକାତା ସହରରେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଦାର୍ଜିଲିଂର ଲରେଟୋ କନ୍‌ଭେଣ୍ଟ ସ୍କୁଲ୍‌ରୁ । ପିତା କୃଷ୍ଣଧନ ଘୋଷଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୁଅ ଇଂରାଜୀ ପାଠପଢ଼ି ବିଲାତି ସାହେବ ହେବ । ପୁଅକୁ ବଡ଼ ହାକିମ କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ମାତ୍ର ୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅରବିନ୍ଦ ଦୁଇଭାଇଙ୍କ ସହିତ ପାଠପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଦାର୍ଜିଲିଂ ଛାଡ଼ି ବିଲାତ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଲଣ୍ଡନରେ ପ୍ରଥମେ ସେଣ୍ଟପଲ୍ ସ୍କୁଲ୍, ପରେ କିଙ୍ଗସ୍ କଲେଜ୍, କେମ୍ବ୍ରିଜ୍‌ରେ ନାମ ଲେଖାଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମେଧାବୀ ଓ ଧୀସଂପନ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଅତି ସହଜରେ ଓ ଉଚ୍ଚ ନମ୍ବର ରଖିବା ସହିତ ଲାଟିନ୍, ଗ୍ରୀକ୍, ଫରାସୀ, ଇଟାଲୀ, ଜର୍ମାନ୍ ଓ ସ୍ପାନିସ୍ ଭାଷା ଶିଖି ସାରିଥିଲେ । ବାପାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ସେତେବେଳର ସବୁଠାରୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦାଜନକ ସରକାରୀ ଚାକିରି ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍‌ରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପୁଅ ବଡ଼ ହାକିମ ହେବ । ବାପାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଲଣ୍ଡନରେ ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେତେବେଳକୁ ଯୁବକ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମନରେ ଭାବାନ୍ତର ଘଟିସାରିଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷ ଯେ ପରାଧୀନତାର ଶୃଙ୍ଖଳରେ ଆବଦ୍ଧ, ଏ କଥା ଅରବିନ୍ଦ ଘୋଷ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ବିନା ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରଗତି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ଲଣ୍ଡନରେ ଥିବା ସମୟରେ ଅରବିନ୍ଦ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ହାକିମ ଚାକିରି ହେଉ ପଛେ ବ୍ରିଟିଶ ଅଧୀନରେ ଚାକିରି କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମନସ୍ଥ କଲେ । ଆଇ.ସି.ଏସ୍. ପରୀକ୍ଷାରେ କୃତିତ୍ୱ ହାସଲ କରିଥିଲେ ହେଁ ସେ ଜାଣିଶୁଣି ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ ନାହିଁ । ଫଳତଃ ସେ ଆଇ.ସି.ଏସ୍. ପାଇଁ ମନୋନୀତ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ଲଣ୍ଡନରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ବରୋଦାର ମହାରାଜାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ମେଧାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବରୋଦାର ଗାଏକ୍ୱାଡ୍ ତାଙ୍କୁ ବରୋଦା ରାଜ୍ୟ ଚାକିରିରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ୧୮୯୩ ମସିହାରେ ଭାରତ ଫେରିଆସି ସେ ବରୋଦାରେ ଚାକିରି ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେ ବରୋଦା କଲେଜ୍‌ରେ ଅଧ୍ୟାପନା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ବରୋଦାରେ ପ୍ରାୟ ୧୨ ବର୍ଷ ରହଣି କାଳରେ ସେ ଭାରତର ଇତିହାସ ଓ ସଂସ୍କୃତି ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଜାଣିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ବିଲାତି ଢାଞ୍ଚାରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମନରେ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ, ପରମ୍ପରା, ଦର୍ଶନ ସଂପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ ଯେ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରିନାହିଁ,

ସେତେଦିନ ଯାଏଁ ଏ ଜାତିର ଉତ୍‌ଥାନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ଉଦ୍‌ଭାସିତ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତବର୍ଷକୁ ବିଶ୍ୱରେ ଏକ ଅଗ୍ରଣୀ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହୋଇଥିଲା ।

ବରୋଦାରେ ଚାକିରି କାଳ ସମୟରେ ତତ୍‌କାଳୀନ ଭାରତର ଦୃଶ୍ୟପଟ ତାଙ୍କୁ ଗଭୀର ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଅରବିନ୍ଦ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରିକାରେ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସଂପର୍କରେ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବିପ୍ଳବୀମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଲର୍ଡ କର୍ଜନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶକୁ ବିଭାଜିତ କରିବା ଓ ବଙ୍ଗଭଙ୍ଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୁବ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ମନକୁ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଥିଲା । ୧୯୦୬ ମସିହାରେ ସେ ବରୋଦା ଛାଡ଼ି ବଙ୍ଗଳାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଯଦିଓ ସେ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟଧାରାକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିଲେ ମାତ୍ର ଗୁପ୍ତରେ ସେ ବଙ୍ଗଳାର ବିପ୍ଳବୀ ସଂଗଠନ ସହିତ ଯୋଗସୂତ୍ର ରକ୍ଷା କରି ଭାରତବର୍ଷରେ ଏକ ବିପ୍ଳବର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଅନୁଶୀଳନ ସମିତି ସମେତ ସେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବିପ୍ଳବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନର ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

୧୯୦୬ ମସିହାରେ ଦାଦାଭାଇ ନାରୋଜୀଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ କୋଲକାତାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ୧୯୦୭ ମସିହାରେ କଂଗ୍ରେସରେ ଦୁଇ ଗୋଷ୍ଠୀ ନରମପନ୍ଥୀ ଓ ଚରମପନ୍ଥୀଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୋଇଥିଲା । ଅରବିନ୍ଦ ଚରମପନ୍ଥୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ବାଲ ଗଙ୍ଗାଧର ତିଲକଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ ଯୋଗାଇ ପୁନା, ବରୋଦା, ବମ୍ବେ ଆଦି ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ବୁଲି ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସମର୍ଥନ ନିମନ୍ତେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

୧୯୦୮ ମସିହା ମେ ମାସରେ ମଜଃଫରପୁର ବୋମା ବିସ୍ଫୋରଣରେ ଦୁଇଜଣ ୟୁରୋପିୟାନ୍ ମହିଳା ନିହତ ହେବା ଘଟଣାରେ ଅରବିନ୍ଦ ଘୋଷଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଯାଇଥିଲା । ସେହିଦିନ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟାୟର ପରିସମାପ୍ତ ଘଟି ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇଥିଲା । ବିପ୍ଳବୀ ଅରବିନ୍ଦ ପାଲଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଋଷି ଅରବିନ୍ଦ । ସଶସ୍ତ୍ର ବିପ୍ଳବ ରୂପ ନେଇଗଲା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିପ୍ଳବ । କେବଳ ଭାରତବର୍ଷ ଓ ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ପରାଧୀନତାର ଶୃଙ୍ଖଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଏକ ବ୍ୟାପକ ରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ସେ ଚାହିଁଲେ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତିର ମୁକ୍ତି । ଆଲିପୁରସ୍ଥିତ ଜେଲ୍‌ରେ ଏକ ବର୍ଷ ବନ୍ଦୀ ଜୀବନ କଟାଇବା ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବରଦାନ ସଦୃଶ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶର ଏକ ବର୍ଷର କାରାବାସ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବର୍ଷର ବନବାସ କିମ୍ବା ଏକ ବର୍ଷର ଆଶ୍ରମବାସ ଥିଲା । କାରାଗାରର ରୁଦ୍ଧ କୋଠରି ମଧ୍ୟରେ ସେ ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନଙ୍କ ସତ୍ତା ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ହୃଦୟସ୍ଥ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନେକ ଦିନର ଇଚ୍ଛା ଫଳବତୀ ହୋଇଥିଲା । ଶତ୍ରୁମାନେ ତାଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଚାହିଁଥିଲେ । କାରାବାସରେ ତାଙ୍କୁ ନିକ୍ଷେପ କରାଯାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଫଳ ହେଲା ଓଲଟା । ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଓକିଲ ତଥା ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ ଦେଶବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଓକିଲାତି କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସିଥିଲେ । ପ୍ରମାଣ ଅଭାବରୁ ଅରବିନ୍ଦ ଯେତେବେଳେ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ସେ ଆବିର୍ଭାବ ହେଲେ ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ଚରିତ୍ରରେ । ଏକ ନୂତନ ମଣିଷ, ନୂଆ ଚରିତ୍ର, ନୂତନ ବୁଦ୍ଧି, ନୂତନ ପ୍ରାଣ ଓ ନୂତନ ମନ ନେଇ ସେ ଆଲିପୁର ଜେଲ୍‌ରୁ ବାହାରି ଏକ ନୂତନ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ବରୋଦାରେ ଚାକିରି କାଳ ଅବସରରେ ସେ ଯେଉଁ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ, ଆଲିପୁର କାରାବାସ ସମୟରେ ସେ ତା'ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଯୋଗ କରି ଏକ ଉଚ୍ଚତର ସୋପାନକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ଆଲିପୁର ଜେଲ୍ କୋଠରିରେ ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ବୋଲି ପ୍ରବାଦ ରହିଛି ।

ଭାରତ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଦେଶଭକ୍ତିକୁ ସୂଚାଇଥାଏ । ଭାରତବର୍ଷ କେବଳ

ଏକ ଭୂଖଣ୍ଡ ନୁହେଁ । ସାକ୍ଷାତ ଦେବୀ ସଦୃଶ ସକଳ ଶକ୍ତିର ଆଧାର । ଭାରତବର୍ଷକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଏକ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ, ମାଟି, ବଣପାହାଡ଼ ନଦୀର ସମଷ୍ଟି ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ମାତ୍ର ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଭାରତ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ମା' । ସେହି ମା'ଙ୍କୁ ସେ ଭକ୍ତି କରନ୍ତି, ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ଜଣେ ରକ୍ତମାଂସଧାରୀ ମମତାମୟୀ ଜନନୀ ଭାବରେ ହିଁ ହେଉଛନ୍ତି ଦୁର୍ଗା, କାଳୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ ।

କେଉଁ ଅନାଦି କାଳରୁ ଭାରତବର୍ଷର ଯୋଗୀଋଷିମାନେ ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସାହିତ୍ୟ–ସଂସ୍କୃତିକୁ କଠୋର ସାଧନା ବଳରେ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି, ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ ଅଧ୍ୟୟନପୂର୍ବକ ସେସବୁର ବିଚାରବୋଧ ପୃଥିବୀବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ତୋଳି ଧରିବାର ସଫଳ ପ୍ରୟାସ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ କରିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦ ତାଙ୍କ ଅତି ମାନସ ବିଚାରବୋଧ ବଳରେ ଆଗାମୀ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଦେଖିପାରିଥିଲେ । ପୃଥିବୀ ଇତିହାସରେ ଭାରତର ଭୂମିକା ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଦୃଢ଼ ସ୍ୱରରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ ଯେ ଭାରତ ହେଉଛି ପୃଥିବୀର ଗୁରୁ । ଭାରତ ହେଉଛି ପୃଥିବୀବାସୀଙ୍କ ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସ । ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମାର୍ଗରେ ପରିଚାଳିତ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଭାରତବର୍ଷରେ ରହିଛି । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା ଭାରତବର୍ଷର ମୂଳମନ୍ତ୍ର । ଏହି ମୂଳମନ୍ତ୍ରକୁ ପାଥେୟ କରି ଯେକୌଣସି ଅସାଧ୍ୟ ମନେ ହେଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିହେବ ।

ଆଲିପୁର ଜେଲ୍‌ରୁ ଖଲାସ ହେବା ପରେ ଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଆତ୍ମୋପଲବ୍ଧି ହୋଇଥିଲା ଯେ ସେ ଅନ୍ୟ ଏକ ମହାନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ । ଦେଶକୁ ସ୍ୱାଧୀନ କରିବାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଭୂମିକା ସରିଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ସେହି ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସାଧନା ନିମନ୍ତେ ୧୯୧୦ ମସିହାରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତର୍କତାର ସହିତ ବ୍ରିଟିଶ ଅଧିକୃତ ଭାରତ ଭୂଖଣ୍ଡ ଛାଡ଼ି ଫରାସୀ ଶାସନାଧୀନ ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲେ । ପଣ୍ଡିଚେରୀରେ ଦୀର୍ଘ ୪ ବର୍ଷ ନିଜର ସାଧନାରେ ମଗ୍ନ ହୋଇଥିଲେ । ଭାରତବର୍ଷର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମରେ ଝାସ ଦେଇଥିବା ଯୁବକ ଅରବିନ୍ଦ ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ କଠୋର ସାଧନା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।

ଭାରତ ତା'ର ମୁକ୍ତିସଂଗ୍ରାମରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିଥିଲା । ୧୯୪୭ ମସିହା ଅଗଷ୍ଟ ୧୫ ତାରିଖରେ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଜନ୍ମତିଥିରେ । ଏହା ସଂଯୋଗ ହୋଇପାରେ ଅଥବା ହୋଇପାରେ ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତାଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମ ଫଳବତୀ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ସାଧନା ଭାରତବର୍ଷରେ ଏକ ନବଜାଗରଣର ଉନ୍ମେଷ ଘଟାଇଥିଲା ।

ବିଲାତି ଢାଞ୍ଚାରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମେଧାସମ୍ପନ୍ନ ବାଳକ ଅରବିନ୍ଦ ଆଇ.ସି.ଏସ୍. ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା, ଯୁବା ବୟସରେ ଇଂରେଜ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ଳବୀ ସଂଗ୍ରାମୀ ଭୂମିକାରେ ଅବତରଣ ହେବା, ବୋମା ବିସ୍ଫୋରଣ ମାମଲାରେ ଏକ ବର୍ଷର କାରାବାସ ଓ ଶେଷରେ ପରମ ସାଧକ, ପରମଯୋଗୀ,ଋଷି ଅରବିନ୍ଦ ଭୂମିକାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣଯୋଗର ମାର୍ଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଏସବୁ ଅବିଶ୍ୱସନୀୟ ମନେହେଲେ ହେଁ ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଜୀବନରେ ଘଟିଥିଲା । ଯେଉଁଥିପାଇଁ ସେ ଆଜି ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ । ଆଲୋଚନା ପ୍ରଥମରୁ ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି ଏହି ପୁଣ୍ୟଭୂମି ଭାରତବର୍ଷରେ ଗୌତମ ପାଲଟିଥିଲେ ବୁଦ୍ଧ । ବର୍ଦ୍ଧମାନ ମହାବୀରରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଥିଲେ । ଆଉ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବିପ୍ଳବୀ ଅରବିନ୍ଦ ପାଲଟିଥିଲେ ଋଷି ଅରବିନ୍ଦ । ନିଜ ସୁଖ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଏ ଦୁର୍ଲଭ ମଣିଷ ଜନ୍ମ ଏକ ବୃହତ୍ତର ମାନବ ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତେ ଅଭିପ୍ରେରିତ ହୋଇଛି, ଏ ସତ୍ୟ ଆମେ ଶୀଘ୍ର ଉପଲବ୍ଧ କରିପାରିଲେ ମାନବ ସମାଜର ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ ହେବା ସହିତ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହେବ ।

ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ
ସୂଚନା ଓ ଲୋକ ସମ୍ପର୍କ ବିଭାଗ, ଭୁବନେଶ୍ୱର